

Ked' má Em a dve mamy

Poznatky
z výskumu
G&L rodín

Paula Jójárt

pediatričiek k deťom z homosexuálnych rodín a podobne (3). Tieto štúdie už neskúmajú G&L rodiny v zmysle: Sú G&L rodičia dosť vhodní rodičia? Sú deti G&L rodičov viac ohrozené, napr. zneužívaním?, ale prijímajú G&L rodiny ako jednu z alternatívnych foriem rodinného života a obracajú svoju pozornosť na zlepšenie akceptácie spoločenskej mienky.

Nakoniec mohli písť prvé prehľadové štúdie, sumarizujúce jednotlivé výskumy a ponúkajúce rôzne odporúčania pre prax, napr. pre školských psychológov a psychologičky (4).

Dodnes prevládajú americké štúdie, prípadne štúdie z Kanady a Veľkej Británii, priležitosťne sa objavujú aj štúdie z iných európskych krajín, napr. z Belgicka, Holandska a zo škandinávskych krajín.

1. 1. ANALÝZY SÚDNYCH SPOROV

Pri rozhodovaní v sporoch, v ktorých geji alebo lesby žiadajú uznať rodičovské práva (napr. poručníctvo, adopcia), súdy uplatňujú jeden z nasledovných základných prístupov (5, 6):

- Prístup „sama osebe“ (per se) — podľa tohto prístupu je homosexualita rodiča „sama osebe“ prekážkou a G&L rodič nemá nárok na rodičovské práva — geji a lesbické ženy teda z titulu sexuálnej orientácie nie sú vhodní rodičia.
- Prístup „stredná cesta“ (middle ground) — geji a lesby nie sú považovaní za nevhodných rodičov, avšak súd vychádza z predpokladu, že vystavenie dieťaťa homosexuálnemu správaniu rodičov môže dieťaťu uškodiť. Následne v podobných sporoch napr. lesbickej matke zverí dieťa do výchovy iba za určitých podmienok, napr. ak sa matka zriekne homosexuálnych vzťahov, alebo sa bude vyhýbať prejavom náklonnosti k osobám rovnakého pohlavia v prítomnosti detí. V prípade, že sa nebude riadiť týmito pokynmi, súd jej dieťa odoberie.
- Spojity prístup (nexus) — súd trvá na dôkaze spojnosti medzi rodičovským správaním a nepriaznivým vplyvom na dieťa, t.j. žiada dokázanie negatívneho vplyvu homosexuálnej orientácie a homosexuálneho správania rodičov na ich deti. Homosexuálna orientácia a homosexuálne správanie rodiča sa teda nepovažujú za dôležité pre daný spor, pokiaľ nie je dokázaný nepriaznivý účinok na dieťa.

Výhrady voči G&L rodinám, ktoré sa v súdnych sporoch objavujú, možno zhrnúť do nasledovných 5 okruhov (viď napr. 1, 5, 6, 7):

1. G&L rodičia nie sú duševne v poriadku, a teda nie sú ani spôsobilí byť rodičmi.
2. Vývin sexuálnej identity — deti budú mať problémy s pohlavnou identitou, prípadne v správaní sa podľa rodovej roly, t.j. roly, ktoré okolie vymedzuje dieťaťa podľa jeho biologického pohlavia, alebo obavy, že sa deti stanú homosexuálnymi.
3. Možné dopady homosexuálnej rodiny na ostatné aspekty vývinu osobnosti dieťaťa — inými slovami, že deti budú náchylnejšie k psychickým problémom ako deti heterosexuálnych rodičov (napr. budú mať citové problémy, problémy v správaní a podobne).

V tomto článku nadvážujem na svoj starší článok (Aspekt 2, 1999), pričom mojím hlavným cieľom je rozšíriť tú časť, ktorá sa venovala výskumom gejských a lesbických rodín (ďalej len G&L rodiny). Pokúsim sa načrtuť história výskumov venovaných G&L rodinám, ďalej chcem zmapovať rôzne cesty k rodičovstvu, ktoré geji a lesby môžu využiť. Tretia časť je venovaná výsledkom konkrétnych výskumov, ktoré vyvracajú jednotlivé mýty o G&L rodinách. V poslednej časti som sa naopak pokúsila načrtuť pozitívne aspekty a aspekty rozmanitosťi G&L rodín tak, ako sa objavili v niektorých výskumoch.

1. HISTÓRIA VÝSKUMU

Prvé štúdie na tému geji a lesby v role rodičov sa objavili začiatkom 70. rokov. Boli to hľavne prípadové štúdie. Priekopníckou prácou je štúdia z roku 1972 (Martin & Lyon, podľa 1). Systematické výskumné práce sa v odborných časopisoch objavujú koncom 70. rokov. V ďalších rokoch sa záujem o túto problematiku v odborných kruhoch zvyšoval a tento záujem pretrváva dodnes.

Spočiatku sa výskumné štúdie zameriávali na psychologické otázky spojené s výchovou detí homosexuálnymi rodičmi. Jadrom týchto prác je skúmanie rodičovských kvalít homosexuálnych rodičov, duševného vývinu ich detí, t.j. overovanie predpokladaných negatívnych dopadov (napr. citové problémy, odmietanie rovesníkmi, zvýšená pravdepodobnosť, že sa stanú homosexuálmi a pod.).

Takmer tretinu spomedzi odborných prác venovaných tejto téme tvoria štúdie rozoberajúce právne aspekty, sú to predovšetkým štúdie z USA a Kanady. V týchto štúdiach sa skúmajú postoje súdcov a sudkýň, súdne rozhodnutia a argumenty súdov, použité v prípadoch, keď homosexuálni rodičia napr. žiadajú o adopciu, o poručníctvo a podobne.

Neskôr, ako ukazujú novšie trendy, sa začali skúmať postoje a názory ostatnej spoločnosti, napr. názory budúcich učiteľov a učiteliek (2), alebo prístup pediatrov a

4. Problémy v sociálnych vzťahoch — rovesníci sa im budú posmievať, budú ich odmietať a podobne.
5. Zvýšené riziko zneužitia týchto detí homosexuálnym rodičom alebo jeho partnermi, či známymi.

Ako som už ukázala (Aspekt 2, 1999), v niektorých amerických štátach súdy umožnili gejom a lesbám uplatnenie rodičovských práv. V niektorých štátach súdy naopak rozhodli v neprospech G&L rodičov. Rozhodujúcim faktorom je teda prístup, ktorý sudcovia či sudkyne zvolia, t.j. či vychádzajú z predpokladu, že homosexuálita sama osebe, alebo jej „následky“, sú dôvodom upierania rodičovských práv gejom a lesbám, alebo či ich považujú za irrelevantné v daných sporoch.

2. CESTY K RODIČOVSTVU

Jedna z cest k rodičovstvu vedie cez brány heterosexuálneho manželstva. Mohlo by sa zdať, že geji a lesby volia heterosexuálne manželstvo z vypočítavosti. Je to však naozaj tak? Wyes, ako aj Turner a kol. (podľa 8) uvádzajú, že väčšina homosexuálov (gejov a lesieb), ktorí uzavreli manželstvo, tak urobila z rovnakých dôvodov ako heterosexuáli, t.j. zamilovali sa do budúceho partnera, prípadne vyhoveli spoločenskému tlaku na zaradenie sa do heterosexuálneho životného štýlu, či túžba mať deti. Užien pravdepodobne svoju úlohu zohráva aj fakt, že majú tendenciu si menej uvedomovať svoju náklonnosť k osobám rovnakého pohlavia pred manželstvom. Na druhej strane u mužov skôr platí, že i keď si mnoho z nich je vedomých svojich pocitov náklonnosti k osobám rovnakého pohlavia, zväčša dúfajú, že tieto pocity v manželstve pominú. V jednom výskume geji uvádzali, že i keď mali pred manželstvom sexuálnu skúsenosť s iným mužom, nepovažovali to za dôležitý signál o svojej orientácii (podľa 8).

V prípade, že gej alebo lesba vstúpia do manželstva, zvyčajne po čase odhalia svoju homosexuálnu identitu pre seba i navonok — coming out¹⁾. Vo väčšine prípadov sa po takomto odhalení partneri dohodnú na rozvode. Iná možnosť je, že dokonca obaja odhalia svoju homosexuálnu identitu a dohodnú sa na rozvode. Posledná alternatíva je, že sa pári rozhodne nerozviesť a žije ďalej oficiálne ako manželia (podľa 1).

Donedávna medzi lesbickými matkami a gejskými otcami prevažovali práve rozvedení rodičia. Avšak novšie trendy ukazujú, že sa zvyšuje počet homosexuálov (gejov aj lesieb), ktorí sa stávajú rodičmi po coming oute, t.j. mimo kontextu heterosexuálneho manželstva. Selligman odhadol ešte na začiatku 90. rokov, že v USA asi 5 — 10 000 lesbických žien porodilo dieťa po coming oute (podľa 1).

G&L rodičia sa mimo kontextu heterosexuálneho manželstva stávajú rodičmi prevažne nasledovnými cestami podľa 1, 8):

1. Adopcia, alebo pestúnska starostlivosť — tento postup môžu využiť tak geji, ako aj lesby.
2. Umelé oplodnenie (anonymný, alebo neanonymný darc) — lesby využívajú zvyčajne práve tento postup. V prípade anonymného darcu využijú služby

kliník pre umelé oplodnenie. Neanonymní darcovia bývajú najčastejšie z radov priateľov, príbuzných a známych.

3. Náhradné materstvo — tento postup môžu využiť najmä geji, ktorí chcú mať vlastné biologické dieťa, základom je dohoda medzi budúcim rodičom, v tomto prípade gejom, a náhradou matkou. Náhradná matka súhlasi s umelým oplodnením, pričom sa zavízať vzdať sa rodičovských práv na dieťa v momente jeho narodenia. Náklady, ako napr. účty za lekárske ošetroenie, hradí biologický otec.

I keď značná časť lesieb preferuje anonymného darcu, mnohé kliníky pre asistovanú reprodukciu odmietajú priať ženy, ktoré sú lesbické, a tie sú tak nútene obrátiť sa na známeho darcu, napr. priateľov. Niekoľko ide do konca o priateľov priamo z gejskej komunity. Tito geji chápú svoje darcovstvo ako politickú solidaritu, pretože vedia, že kliníky pre asistovanú reprodukciu sa stavajú voči žiadosti lesieb o umelé oplodnenie odmietavo. Niekoľko darcovia (alebo ani samotné matky) nemajú záujem o ďalšie kontakty, inokedy sa dohodnú na spolurodičovstve (podľa 8).

Jednou zo spomenutých možností je adopcia. I keď v niektorých štátach USA, ako napr. v štáte New York alebo Kalifornia zakázali diskriminovať gejov a lesby pri žiadostiach o adopciu iba z dôvodu sexuálnej orientácie, adopcia pre nich vôbec nie je jednoduchým procesom. Mnohí sociálni pracovníci a pracovníčky majú voči G&L žiadateľom výhrady a hľadajú náhradné dôvody, prečo ich odmietnuť (podľa 8).

3. VÝSLEDKY VÝSKUMOV O G&L RODINÁCH

Najrozšírenejšie mýty o G&L rodinách sú tieto:

1. Geji a lesby nie sú psychicky zdraví, a preto by sa nemali starať o deti.
2. Homosexuálni rodičia nie sú dosť vhodnými rodičmi — chýbajú im rodičovské schopnosti, cit pre rodičovstvo, resp. sú menej „rodičovskí“ ako heterosexuálni rodičia.
3. V G&L rodinách je riziko, že deti budú zneužívané rodičmi.
4. Z detí G&L rodičov s väčšou pravdepodobnosťou vyrastú homosexuáli.
5. Vývin detí v G&L rodine bude problémový — deti môžu mať emocionálne problémy ako úzkosť, depre sie, ďalej znížené sebavedomie, prípadne je ohrozená ich inteligencia, alebo budú mať problémy v správani, v prispôsobovaní sa okolia atď.
6. Deti budú mať určité problémy s akceptáciou zo strany rovesníkov — budú izolované.
7. Deti G&L rodičov budú izolované od ostatných členov širšej rodiny (starí rodiča, strýcovia, tety a pod.), ako aj od spoločnosti ako takej, práve kvôli homosexuálite ich rodičov.

V ďalších častiach sa venujem zisteniam výskumov vo vzťahu k jednotlivým uvedeným tématom (resp. mýtom).

3.1 DUŠEVNÉ ZDRAVIE G&L RODIČOV

Mýtus spochybňujúci duševné zdravie homosexuálnych rodičov vychádza z predpokladu, že homosexualita sa automaticky spája s patológiou osobnosti.

Podľa Ross, Paulsen, Stalström väčšina štúdií, ktoré skúmali duševné zdravie homosexuálov (viac než 100 od roku 1960), ukázala, že homosexuáli spadajú do rozsahu normálneho psychologického prispôsobenia sa (tzv. adjustment). Tieto štúdie potvrdili len málo (ak vôbec nejaké) rozdielov medzi homosexuálmi a heterosexuálmi (24).

Podľa Hereka (25) klasickou prácou je štúdia autorky Hooker, v ktorej testovali troma projektívnymi technikami (vrátanie ROR, TAT) 30 homosexuálnych a 30 heterosexuálnych mužov. Nezávislí odborníci potom naslepo hodnotili testové protokoly týchto mužov na 5-stupňovej škále² a ukázalo sa, že 2/3 heterosexuálnych a 2/3 homosexuálnych mužov skórovali na najvyšších 3 priečkach. Odborníci neboli schopní rozlíšiť sexuálnu orientáciu týchto mužov iba na základe ich testových protokolov. Na skupine lesbických a heterosexuálnych žien tie isté postupy aplikovali Freedman a kol. a výsledky boli podobné (podľa 25).

Reflektojúc tieto a ďalšie podobné zistenia, vyčiarkla Americká psychiatrická asociácia homosexualitu zo zoznamu chorôb (DSM) už viac ako pred štvrtstoročím (v roku 1973). Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) vyčiarkla homosexualitu z medzinárodného zoznamu chorôb (MKCH) v roku 1991.

Ako som už naznačila, otázka duševnej rovnováhy, napriek tomu, že bola už dávno vyriešená (viď predošlé zistenia), bola pri téme G&L rodín opäťovne otvorená. Je teda zrejmé, že jeden z hlavných mýtov o homosexuáloch — mýtus o duševnej nevyrovnanosti — nadálej pretrváva.

Opodstatnenosť tohto mýtu sa nepotvrdila ani v štúdiách skúmajúcich priamo samotných G&L rodičov. Podľa Victor & Fish (4) viaceré štúdie ukazujú, že lesbické ženy nemávajú viac psychických problémov ako heterosexuálne ženy. V týchto štúdiach sa nepotvrdili rozdiely medzi lesbickými a heterosexuálnymi matkami ani v takých aspektoch, ako sú úroveň sebavedomia, či dokonca stabilita a zrelosť partnerských vzťahov. Napr. Thomson a kol. porovnali 84 lesbických a 94 heterosexuálnych žien a zistili, že lesbické ženy sú naopak sebaistejšie a nezávislejšie ako heterosexuálne. Avšak v celkovej osobnostnej adaptabilite sa nelíšili (podľa 4).

Golombok, Tasker a Murray (9) skúmali stres, úzkosť a depresívne príznaky u lesbických a heterosexuálnych matiek a žiadne rozdiely sa im nepotvrdili. Psychický stav všetkých žien bol dobrý. Štúdia z oblasti San Francisco (10) ukázala, že lesbické matky majú pozitívne vnímanie seba a nemajú väčšie množstvo psychických problémov, ako je bežné.

3.2 RODIČOVSKÉ SCHOPNOSTI

Jeden z ďalších mýtov spochybňuje rodičovskú orientáciu. Predpokladá sa v ňom, že geji a lesby nie sú dostačne rodičovský (otcovský, resp. materský) zamerané, aspoň nie tak ako heterosexuáli.

Vo viacerých štúdiách sa ukázalo, že lesbické matky sú rovnako orientované na deti ako heterosexuálne matky, že sú k nim rovnako láskavé a vnímavé, že sú rovnako schopné uspokojať ich potreby a poskytnúť im adekvátnu starostlivosť (podľa 8).

Rozdiely v rodičovských schopnostiach lesbických a heterosexuálnych žien sa nepotvrdili ani podľa Victor & Fish (4). V štúdiach, ktoré Victor & Fish (4) uvádzajú, sa ukázalo, že lesbické a heterosexuálne matky zvyčajne veľmi podobnými spôsobmi zabezpečovali deťom rôzne hry a rekreačné aktivity, dokonca podobne riešili aj bežné problémy spojené s výchovou a starostlivosťou o deti. Výskum z Pensylvánie (11) ukázal, že v porovnaní s heterosexuálnymi matkami si lesbické matky vo väčšej miere uvedomovali svoje rodičovstvo, rozpoznávali viac kritických situácií v starostlivosti o dieťa, a súčasne formulovali aj ich riešenia.

Štúdie porovnávajúce otcov-gejov a otcov-heterosexuálov ukázali, že v oboch skupinách mali otcovia približne rovnako kvalitné a blízke vzťahy so svojimi deťmi (podľa 8).

Štúdia z roku 1989 (Binger a Jacobsen) ukázala, že otcovia-geji sú citlivejší k potrebám svojich detí, súčasne sa ukázalo, že sú prísnejší a že kladú pevnejšie hranice ako heterosexuáli. Zároveň však otcovia-geji boli častejšie ochotní deťom aj vysvetliť dôvod týchto hraníc a taktiež sa častejšie pýtali detí na ich vlastný názor (podľa 8).

3.3 SEXUÁLNA IDENTITA, alebo DETI SA

STANÚ HOMOSEXUÁLMI

Jeden zo závažných mýtov predpokladá, že z detí z G&L rodín vyrastú homosexuáli.

Bailey, Bobrow, Wolfe a Mikach (12) skúmali sexuálnu orientáciu dospelých synov gejských otcov. Prevažná väčšina synov (91 %), bola heterosexuálne orientovaná. Neukázalo sa, že by synovia, ktorí boli homosexuálni, žili s otcami dlhšiu dobu ako synovia heterosexuálni, prípadne že by s nimi boli častejšie v kontakte počas posledného roku. V skutočnosti synovia, ktorí boli gejmi, žili s otcami kratšie ako heterosexuálni synovia. Orientácia synov nesúvisela ani s kvalitou vzťahu medzi otcom a synom.

Vo Veľkej Británii Golombok a Tasker (13) sledovali deti z lesbických rodín od detstva po dospelosť. Všetky dcéry a synovia z heterosexuálnych aj lesbických rodín uviedli počas dospievania aspoň jeden sexuálny vzťah s opačným pohlavím. Všetky deti z heterosexuálnych rodín (21 detí) a väčšina detí z lesbických rodín (23 z 25) sa v dospelosti identifikovala heterosexuálne, nebol teda rozdiel medzi deťmi z lesbických a heterosexuálnych rodín.

Menšie rozdiely sa predsa len našli. Väčší podiel dospelých detí z lesbických rodín uviedlo, že aspoň raz uvažovali nad možnosťou, že by ich príťahovala osoba rovnakého pohlavia, alebo nad možnosťou nadviazania erotického vzťahu s osobou rovnakého pohlavia. Autori to interpretujú v súvislosti s otvorenosťou a akceptáciou takýchto vzťahov, ktorá je v lesbických rodinách pochopiteľne väčšia ako v heterosexuálnych, kde je niekedy

postoj aj vyslovene odmietavý. I keď z lesbických rodín takýto vzťah reálne nadviazalo 6 dospelých detí (od bozkávania až po ročné spolužitie), nakoniec sa 4 z nich v dospelosti identifikovali heterosexuálne (13).

Viaceré štúdie opakovane dospeli k podobným výsledkom, teda neprekázali, že by medzi deťmi z G&L rodín bolo viac homosexuálov. Napr. v štúdiu z roku 1979 (Miller) otcovia-geji uviedli, že len 1 z 21 synov a 3 z 27 dcér by mohli byť homosexuálne, alebo bisexualne orientovaní/é (podľa 8). Bozet robil dve štúdie (podľa 1, 8), a ani v jednej sa nepotvrdil zvýšený podiel homosexuálne orientovaných potomkov G&L rodičov. V štúdiu z roku 1978 (Green) skúmali dospelé deti lesbických a transsexuálnych rodičov a všetci potomkovia sa v dospelosti prihlásili k heterosexuálnej orientácii (podľa 4). Podľa Patterson sa v prehľade 12 štúdií (1) ani v jednej z nich neprekázalo, že by medzi deťmi G&L rodičov bolo viac homosexuálne orientovaných. V týchto 12 štúdiach sa preskúmala sexuálna orientácia u spolu cca 300 potomkov G&L rodičov.

3.4 RODOVÁ ROLA

Väčšina štúdií neskúma priamo sexuálnu orientáciu deťí G&L rodičov, a to preto, že deti sú ešte malé. V týchto štúdiach sa skúmajú skôr také aspekty psychosexuálneho vývinu ako napr. pohlavná identita (stotožnenie sa s vlastným biologickým pohlavím), rodová role (gender role — správanie sa podľa roly pripisovanej dieťaťu podľa biologického pohlavia).

V tejto oblasti sa urobilo mnoho štúdií. Osvojenie si pohlavnej identity, totožnej s biologickým pohlavím, a správanie sa podľa príslušnej rodovej roly sa pred pubertou prejavuje najmä voľbou hračiek a oblúbených hier (chlapci si vyberajú „chlapčenské“ autá a zbrane, dievčatá „dievčenské“ ako napr. bábiky), prípadne voľbou priateľov a kamarátov spomedzi detí rovnakého pohlavia. Sú to väčšinou práve tieto ukazovatele (ako hračky, hry a priatelia), ktoré sa v týchto štúdiach sledujú a používajú na skúmanie pohlavnej identity a správania podľa rodovej roly.

Vo výskume zo San Francisca skúmali deti vo veku 4–9 rokov (14). Deti uvádzali kamarátov prevažne rovnakého pohlavia a uprednostňovali hračky tradične pripisované ich pohlaviu. Aj v ďalších štúdiach, ako napr. štúdia z roku 1983 (Golombok a kol.), sa ukázali podobné výsledky, t.j. väčšina detí G&L rodičov menovala kamarátov rovnakého pohlavia a volila príslušné hračky (vid 1, 4, 8).

3.5 RIZIKO SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Jeden z najväčnejších argumentov proti G&L rodinám operuje s rizikom sexuálneho zneužívania, pričom títo oponenti predpokladajú (resp. tvrdia), že homosexuáli zneužívajú deti častejšie, resp. že riziko zneužitia je u detí homosexuálnych rodičov vyššie.

Podľa štúdie z roku 1979 (Miller) ani jedno z 90 detí gejov nezažilo sexuálne zneužitie svojím otcom, alebo otcovým partnerom (podľa 8). Viacerí autori, ako napr.

Sarafino, Groth či Birnbaum, potvrdili, že geji nezneužívajú deti vo väčšej miere ako heterosexuáli (podľa 1). River (podľa 4) uvádza, že v USA väčšinu zneužití detí naopak páchajú heterosexuálni muži, pričom výrazne prevažujú prípady zneužitia dievčat mužmi (podľa 1, 8, 23).

Hoci som nenašla špeciálne štúdie mapujúce zneužívania lesbickými matkami, vzhľadom na uvedené skutočnosti lesby predstavujú pre svoje deti takmer nulové riziko, čo sa týka zneužívania (podľa 4).

3.6 DUŠEVNÉ ZDRAVIE DETÍ Z LESBICKÝCH RODÍN

Jeden z ďalších argumentov súdov v prípadoch G&L rodičov sa opiera o predpoklad, že deti žijúce s homosexuálnymi rodičmi majú rôzne psychické problémy, prípadne v rôznej miere narušený vývin. Aj preto sa duševné zdravie a psychický vývin detí stali ústrednou otázkou mnohých štúdií o G&L rodinách.

Výskum z Pensylvánie (11) porovnával deti vychovávané lesbickými a heterosexuálnymi párami. Všetky deti, bez ohľadu na sexuálnu orientáciu rodičov, mali priemernú, alebo nadpriemernú úroveň inteligencie. Taktiež sa nepotvrdilo, že by deti z lesbických rodín mali viac problémov v správaní a prispôsobení sa nárokom prostredia (tzv. adaptácia správania) ako deti heterosexuálnych rodičov.

V štúdiu z Veľkej Británie nenašli u detí z lesbických rodín zvýšený výskyt depresívnych symptómov ani zvýšenú mieru úzkosti (15).

Vo výskume zo San Francisca (10, 16) skúmali 37 detí, ktoré žili od počiatku s lesbickými matkami (bez skúsenosti s heterosexuálnou rodinou), t.j. buď sa im priamo narodili, alebo boli nimi adoptované. Tieto deti nemali viac problémov v správaní, než je bežné. Rozdiel sa ukázal iba v tom, že deti uviedli častejšie pocity hnevu, strachu, prípadne rozrušenie (bežné reakcie na stres), ale aj pozitívne pocity ako spokojnosť, radosť a potešenie (reakcie na pozitívne udalosti). Ponúkajú sa dve vysvetlenia. Po prvej, deti lesbických matiek sú väčšmi vystavené stresujúcim udalostiam, a preto uvádzajú aj viac negatívnych pocitov spojených so stresom. Druhá možnosť, omnoho pravdepodobnejšia, pretože súčasne vysvetľuje aj zvýšenú mieru pozitívnych pocitov, je, že deti lesbických matiek sa naučili otvorennejšie vyjadrovať svoje pocity, či už pozitívne, alebo aj negatívne (10, 16).

Golombok, Tasker a Murray (9) porovnávali deti z lesbických rodín (30 rodín) s deťmi vychovávanými heterosexuálnou matkou (42 matiek) a deťmi vychovávanými heterosexuálnym párom (41 párov). Iba u troch detí sa potvrdili väčšejšie emocionálne problémy, či problémy v správaní (2 deti pochádzali z tretej skupiny, t.j. heterosexuálne páry, 1 dieťa patrilo lesbickej matke), takže sa nenašli žiadne rozdiely medzi deťmi z lesbických a z heterosexuálnych rodín.

V štúdiu z Kalifornie (Chan, Raboy a Patterson, 17) porovnávali deti z lesbických rodín s deťmi z heterosexuálnych rodín, pričom všetky deti sa narodili po umelom

oplodnení. Väčšina detí, bez ohľadu na sexuálnu orientáciu rodičov, nemala viac problémov v správaní, ako je bežné.

Ani staršie štúdie nepotvrdili, že by sa deti lesbických matiek líšili od detí heterosexuálnych matiek. V jednej z nich (Green) napr. porovnávali inteligenciu detí lesbických a heterosexuálnych matiek a nenašli medzi deťmi výrazné rozdiely (podľa 1). V ďalších štúdiach skúmali u detí také ukazovatele ako úzkosť, strach, sťažnosť na telesné problémy, problémy v správaní, sociabilitu, popularitu a hyperaktivitu. Medzi deťmi heterosexuálnych a lesbických matiek sa nepotvrdili žiadne rozdiely (podľa 4).

V štúdii z roku 1981 (Kirkpatrick) skúmali emocionálne problémy detí a ukázalo sa, že väčšina detí nemala takmer žiadne problémy, pričom sa opäť nenašli žiadne rozdiely medzi deťmi lesbických a heterosexuálnych matiek (podľa 8).

V ďalšej štúdii (Puryear) sa skúmalo sebavnímanie a sebavedomie u detí pred pubertou. Deti lesbických matiek sa nelíšili od detí matiek heterosexuálnych (podľa 1, 4, 8).

V inej štúdii (Rees) skúmali morálnu zrelosť a nijaké rozdiely medzi deťmi heterosexuálnych a lesbických matiek sa neprekázali (podľa 1).

3.7 SOCIÁLNE VZŤAHY A AKCEPTÁCIA

VRSTOVNÍKMI

Veľmi silným argumentom (odhliadnuc od jeho absurdnej logiky, pretože by sa dal aplikovať na všetky skupiny sociálne znevýhodnených rodičov, ako sú napr. rómski rodičia) je konštatovanie, že i keď sa neprekázal negatívny vplyv G&L rodičov na ich deti, spoločnosť im nikdy nebude naklonená a deti v konečnom dôsledku budú trpieť práve kvôli negatívnym postojom okolia a bolo by sebecké zo strany G&L rodičov ich tomuto trápeniu vystavovať.

V dlhodobej štúdii z Veľkej Británie (15) skúmali deti najprv vo veku cca 9 rokov a potom tie isté deti vo veku cca 23 rokov. Zistili, že deti lesbických matiek nezažívali viac posmievania alebo šikanovania ako deti heterosexuálnych matiek. Medzi deťmi, ktoré predsa len tieto zážitky uviedli, sa neukázali rozdiely v miere vážnosti týchto incidentov vo vzťahu k sexuálnej orientácii rodičov. Jediný rozdiel bol, že deti lesbických matiek častejšie čelili poznámkam o ich vlastnej sexuálnej orientácii ako deti heterosexuálnych rodičov.

Autori sa pýtali detí z lesbických rodín, do akej miery sa otvorili pred rovesníkmi. Väčšina detí sa zdôverila aspoň jednému blízkemu piateľovi, či piateľke. U 18 detí, ktoré to piateľom povedali, sa iba 5 z nich stretlo s negatívnou reakciou, na druhej strane 2 uviedli, že piateľský vzťah sa ešte zlepšil.

Naviac sa ukázalo, že deti lesbických matiek v tomto výskume uviedli pozitívnejší vzťah s maminou partnerkou ako deti heterosexuálnych matiek s otčímom a súčasne sa vyjadrovali pozitívnejšie o „nie práve tradičnom“ postavení svojich matiek ako deti heterosexuálnych matiek. Mnohé deti lesbických matiek sa cítili hrdé

na lesbickosť svojej matky a vnímali ju aj ako politickú záležitosť. Vyhľadávali možnosť oboznámiť verejnosť so svojím rodinným pozadím. Naopak deti heterosexuálnych matiek vnímali status svojej matky (že je slobodná matka, resp. druhýkrát vydatá) ako jej súkromnú záležitosť. Ostatné detaily taktiež považovali sa súkromnú rodinnú záležitosť. Akceptovali životný štýl matky a boli rady, keď o tom mohli hovoriť s najlepšími priateľmi a priateľkami, ale menej blízkym ľuďom nemali potrebu predstavovať svoje rodinné pozadie (15).

V inej štúdii z 90. rokov (9) sa taktiež nepotvrdili rozdiely v tom, ako akceptujú vrstovníci deti z heterosexuálnych rodín a deti z lesbických rodín.

Podobné výsledky môžeme nájsť aj v starších štúdiach. Napr. v štúdii z roku 1986 (Green a kol.) skúmali 104 detí z lesbických a heterosexuálnych rodín. Deti v cca 80 % prípadov uviedli, že sú rovnako, alebo viac obľúbené ako ostatné deti v ich triede. Rozdiely medzi deťmi z heterosexuálnych a lesbických rodín sa nepotvrdili (podľa 4).

V štúdii z 1983 (Golombok a kol.) porovnávali kvalitu piateľstiev detí lesbických a heterosexuálnych matiek a nezistili žiadne rozdiely. Problémy, ako napr. plachosť alebo kamarátske spory, uviedlo iba 1 dieťa z každej skupiny (podľa 8).

Štúdie o problémoch s rovesníkmi u detí homosexuálnych otcov sa rôznia. V jednej štúdii (Wyers) sa ukázalo, že až 74 % otcov-gejov sa domnieva, že ich deti majú nejaké problémy vo vzťahoch s rovesníkmi, spojené s ich (otcovou) orientáciou. Väčšina týchto problémov sa týkala toho, ako povedať druhým, že ich otec je gej, resp. z obáv, či ich kolektív rovesníkov akceptuje. Iba 20 % otcov však uviedlo, že ich deti zažívali aj reálnu diskrimináciu (podľa 8). Iné štúdie tieto výsledky nepotvrdili. Napr. Bozett v štúdii z roku 1987 (podľa 8) pripúšťa možnosť stigmatizácie detí otcov-gejov zo strany rovesníkov, avšak pripomína, že tieto deti využívajú rôzne stratégie, napr. nikomu to nepovedia, alebo si opatrne vyberú, ktorým kamarátom to môžu povedať.

3.8 KONTAKT DETÍ S OTCOM, S INÝMI DOSPELÝMI

DOSPELÝMI

Ďalší z mýtov hovorí, že deti v G&L rodinách sú väčšinou izolované od ostatnej časti rodiny, pretože geji a lesbické ženy, ktoré žijú otvorene, bývajú zväčša rodičmi a príbuznými odmietnutí.

V menšej štúdii z roku 1987 (Kirkpatrick) sa ukázalo, že rozvedené lesbické matky mali viac piateľov medzi mužmi a že častejšie zapájali mužských príbuzných do aktivít detí ako rozvedené heterosexuálne matky (podľa 1).

V štúdii z roku 1983 (Golombok a kol.) taktiež porovnávali deti rozvedených lesbických a heterosexuálnych matiek. Zistili, že deti lesbických matiek boli častejšie v kontakte so svojimi otcami ako deti heterosexuálnych matiek (aspoň raz do týždňa). Vôbec žiadnen kontakt s otcom počas predchádzajúceho roku nemalo 41 % detí lesbických matiek (15 z 37) a až 58 % detí heterosexuálnych rozvedených matiek (22 z 38), z čoho vyplýva, že

zatiaľ čo väčšina detí lesbických matiek bola v kontakte s otcom aspoň 1 krát za posledný rok, väčšina detí heterosexuálnych matiek nemala za predchádzajúci rok žiadny kontakt. V štúdiu sa taktiež hodnotil kontakt s inými dospelými ľuďmi a ukázalo sa, že všetky deti mali kontakt s dospelými priateľmi svojej matky, pričom 1/3 matiek uviedla, že medzi ich priateľmi dominujú prevažne ženy, 2/3 matiek uviedli približne rovnaké zastúpenie oboch pohlaví. 2/3 lesbických matiek uviedli, že medzi ich dospelými priateľmi boli zastúpení tak homosexuálne, ako aj heterosexuálne orientovaní priatelia (podľa 1, 8).

Na druhej strane štúdia z roku 1982 (Hotvedt a Mandel), v ktorej skúmali 83 detí 70 matiek, nepreukázala rozdiely medzi deťmi lesbických a heterosexuálnych matiek v tom, ako často boli v kontakte s otcami (podľa 4).

Vo výskume zo San Francisca (10) skúmali, koľko detí z lesbických rodín má pravidelný kontakt s ostatnými rodičinnými príslušníkmi. Ukázalo, sa, že väčšina detí mala pomerne aktívny kontakt hlavne so starými rodičmi:

- = viac ako 60 % sa aspoň 1 x mesačne stretáva aspoň s 1 starou mamou;
- = viac ako 50 % sa aspoň 1 x mesačne stretáva aspoň s 1 starým otcom;
- = podobný kontakt majú deti najmenej s jedným ďalším členom rodiny (zvyčajne strýko, teta).

Väčšina detí v tejto štúdii má podobný aktívny kontakt aj s dospelými priateľmi svojej matky, tak mužmi, ako aj ženami.

REAKCIA DETÍ NA COMING OUT

Odborníci ako napr. psychológovia a psychologičky (sudcovia a sudkyne) niekedy odporúčajú (nariadujú) rodičom, aby svojim deťom „radšej“ o svojej orientácii nehovorili. Vo výskumoch sa však nepotvrdilo, že by coming out lesbickej matky mal negatívny vplyv na dieťa.

Hoeffer 1981 (podľa 4) skúmala 40 lesbických matiek a ich deti vo veku 4–6 rokov. Väčšina matiek uviedla, že pred deťmi neskrýva svoju orientáciu, a ukázalo sa, že u väčšiny detí sa vzťah s matkou po odhalení orientácie ešte zlepšil.

Klinické štúdie naznačujú, že coming out matky môžu niekedy sprevádzať krátkodobé a prechodné problémy, tak na strane detí, ako aj rodičov, týkajúce sa sociálnej stigmáy a potreby diskrétnosti, pocity odlišnosti a s nimi súvisiace pochybnosti o sebe, po čase však pominú (podľa 4).

Podľa istých výskumov sa niektorí otcovia môžu obávať coming outu voči svojim deťom napr. preto, lebo majú strach, že by to pokazilo ich vzťah (podľa 8). Štúdie (napr. Bozett alebo Miller) ukázali, že naopak v niektorých prípadoch otvorenosť otca v súvislosti so svojou identitou vzťah ešte zlepšila. V jednej z týchto štúdií (Miller) sa dokonca ukázalo, že dcéry majú tendenciu byť akceptujúcejšie ako synovia, zatiaľ čo v druhej z nich (Bozett) sa rozdiel medzi reakciami chlapcov a dievčat, resp. starších a mladších detí nepotvrdil (podľa 8).

4. ROZMANITOSŤ A POZITÍVNE ASPEKTY G&L RODÍN

Väčšina výskumov, ako som ukázala vyššie, sa zameriava na skúmanie takých aspektov G&L rodín, ako je duševné zdravie G&L rodičov, psychické problémy detí, ich sexuálna orientácia, prípadne problémy so vzťahmi s rovesníkmi. Cieľom týchto výskumov bolo preskúmať možné „riziká“, resp. „mýty“, ktoré sa pripisovali výchove detí homosexuálnymi rodičmi. Tieto obavy vychádzajú z rozšírených predsudkov, ktoré v spoločnosti o homosexuáloch a homosexualite nadálej pretrvávajú. Ich zdrojom je na jednej strane heterosexistický postoj, ktorý za jedinú správnu sexuálnu orientáciu, jediný správny sexuálny vzťah považuje heterosexualitu, na druhej strane homofóbia, pre ktorú sú typické neopodstatnené negatívne očakávania, predsudky voči homosexuálom a homosexualite ako takej.

Výskumy, ktoré prevzali tieto východiská (i keď v úprimnej snahe pomôcť tieto mýty vyvrátiť), sa tak ochraničili vo svojich možnostiach. Snažili sa totiž dokázať, že deti z G&L rodiny sa nelisia od detí z heterosexuálnych rodín, čo ich priviedlo k oklieštenému výskumu a k akejsi abstraktej G&L rodine, v ktorej sa strácajú jej zvláštnosti. V takýchto výskumoch chýbajú hned dva dôležité momenty. Prvým je rozmanitosť G&L rodín a dôsledky tejto rozmanitosti pre vývin detí. Druhým je fakt, že alternatívna povaha G&L rodiny môže pre dieťa znamenať nielen (neopodstatnené očakávané) negatívne dôsledky, ale môže mať naopak reálne pozitívne dôsledky, t.j. také, ktoré sú pre dieťa prínosné.

Odborná verejnosť má vplyv aj na laickú časť populácie. Podobný scenár sa totiž opakuje aj mimo odborných kruhov. Clarke & Kitzinger (19) analyzovali televízne diskusné programy na tému G&L rodiny a zistili, že ich oponenti najčastejšie používajú predovšetkým nasledujúce argumenty:

1. Náboženské argumenty, teda také, ktoré vychádzajú z autority náboženstva, či samotnej Biblie; homosexualita je hriech.
2. Argumenty typu úchylka; homosexualita je porucha, homosexualita nie je normálna a prirodzená.
3. Neprirodzená forma rodiny; normálne je, keď muž a žena splodia dieťa; dve ženy, dvaja muži, to je neprirodzená forma rodiny, nie je to normálne.
4. Sebeckosť G&L rodičov; obvinenia typu nejde im o dieťa, ale o uspokojenie vlastných potrieb.
5. Sociálna stigma; deti G&L rodičov budú určite trpieť posmechom okolia.

Na druhej strane G&L rodičia a odborníci, ktorí ich podporujú, argumentovali nasledovne:

1. Boh ma stvoril; všetci sme božie deti; sme súčasťou božieho plánu.
2. Sme ako každá iná rodina; keď lesbická matka prípravuje raňajky, neprípravuje pre svoje dieťa lesbické alebo heterosexuálne raňajky, ale jednoducho raňajky, keď svoje dieťa vychováva, tak ho jednoducho vychováva ako každý iný rodič.

3. Zdôrazňovanie toho, že najdôležitejšia je láska; proces je dôležitejší ako štruktúra rodiny.
4. Podobnosť s rodinami, kde je iba jeden rodič; svet sa díva inak na heterosexuálnu slobodnú matku, ktorá chce dieťa. Uvádzali paradox, že zatiaľ čo lesbická žena je považovaná za sebeckú, ak chce dieťa, heterosexuálna žena je považovaná za sebeckú vtedy, ak dieťa mať nechce, napr. preto, že sa chce (najprv) venovať kariére.
5. Sociálna stigma, odmietanie sa môže diať z mnohých dôvodov, napr. deti často trpia v kolektíve preto, že sú tučné, že majú hrdzavé vlasy, alebo majú inú farbu pleti a pod.

Clarke & Kitzinger (19) upozorňujú, že tieto talkshow v dôsledku tohto kontroverzného spôsobu, akým prezentujú tému G&L rodiny (uvádzaním predsudkov a mýtov), nútia gejov a lesby, aby sa bránili, obhajovali a dokazovali, že sú normálni. Následne potom nezostáva priestor na vyzdvihnutie pozitívnych aspektov.

Jedným z pozitívnych aspektov môže byť napr. väčšia otvorenosť detí G&L rodičov, čo sa týka stereotypných rodových rolí. Druhým prínosom môže byť napr. to, že tie deti G&L rodičov, ktoré sú homosexuálne, vyrastú v tolerantnom prostredí a nemusia prejsť všetkým tým negatívnym, čím by prešlo dieťa netolerantných heterosexuálnych rodičov.

Naviac, ak sú G&L rodičia zatlačení do dokazovania svojej normálnosti, nemajú možnosť otvorené vyjadriť aj možné obavy, napr. ako ich deti zvládnú vyrovnanie sa s negatívnymi postojmi netolerantnej časti okolia. Naopak sú nútení tieto obavy zláhčovať, aby sa mohli brániť svojim oponentom, ktorí o nich tvrdia, že nie sú normálni.

Scénár sa teda pod tlakom spoločenských postojov opakuje. Napriek tomu sa však pokúsim aspoň niektoré aspekty rozmanitosti a pozitíva G&L rodín načrtiť, tak ako sa objavujú v niektorých výskumoch.

4.1 VÝSKUMY POZITÍV A ROZMANITOSTÍ G&L RODÍN

I keď v doterajšom výskume nebolo dosť priestoru pre pozitíva, resp. jedinečné aspekty alternatívneho životného štýlu G&L rodín, niekoľko lastovičiek môžeme nájsť. Napr. Pollack alebo Riddle nesúhlasia s nevyhnutnosťou striktných rodových rolí. Pollack (podľa 4) upozorňuje, že zjednodušovanie v zmysle, že lesbické a heterosexuálne matky sa (odhliadnuc od orientácie) nelíšia, nesie v sebe riziko, pretože zakrýva reálne rozdiely. Vyšlovouje pochybnosti nad výskumami identifikácie sa s príslušnými rodovými rolami. Podľa nej by deti nemali byť vo svojich rolách obmedzované. Riddle sa vyjadruje podobne, keď hovorí, že G&L rodičia môžu poslúžiť ako pozitívne modely práve tým, že nebudú trvať na obmedzujúcich tradičných rodových rolach (podľa 4). Otvorenejší prístup k rodovej „predurčenosťi“ vnímajú teda ako výhodu, nie ako známku narušeného psychosexuálneho vývinu.

V štúdiu z roku 1986 (Green a kol.) skúmali 56 detí les-

bických matiek a 48 detí heterosexuálnych matiek a žiadne rozdiely vo volbe oblúbených televíznych programov, televíznych postáv, oblúbených hier a hračiek nenašli. Ukázalo sa však, že deti lesbických matiek vykazujú menej tradičné rodové roly, tento rozdiel sa týkal hlavne dievčat. Častejšie ako dievčatá heterosexuálnych matiek sa hrali „divokejšie“ hry a príležitostne si vyberali aj „typicky chlapčenské“ hračky, ako sú napr. zbrane, kamoány. V celkovom pohľade sa však správanie podľa rodovej roly u týchto detí nelíšilo od správania detí z heterosexuálnych rodín (podľa 1).

V inej štúdii (Hotvedt a Mandel) sa taktiež ukázalo, že zatiaľ čo u dievčat bolo správanie podľa rodovej roly menej stereotypné, u chlapcov sa rozdiely nepotvrdili. V celkovom pohľade sa vážne problémy s pohlavnou identifikáciou u 58 detí lesbických matiek neprekázali (podľa 4).

Zaujímavé zistenie priniesla jedna štúdia (Harris a Turner), v ktorej sa ukázalo, že spomedzi homosexuálnych rodičov kladú väčší dôraz na posilňovanie hier so „správnymi“ hračkami skôr otcovia-geji ako lesbické matky (podľa 8).

Podľa Patterson (10) vo výskume v oblasti aspektov rozmanitosti G&L rodín chýbajú predovšetkým štúdie, ktoré by zmapovali také aspekty, ako je napr. etnický pôvod, ekonomicke pozadie rodiny, kultúrne prostredie. Všetky rozsiahlejšie štúdie pochádzajú z amerického kontinentu, prípadne z Veľkej Británie a drívajá väčšina G&L rodín, ktoré sa na týchto štúdiach zúčastnili, pochádza z belošskej strednej vrstvy a prevažne mestskej populácie. Problémy, ktorým čelí napr. čierna lesbická matka alebo lesbická matka s nižším vzdelaním, prípadne z vidieka, nie sú vôbec zachytene.

Napriek tomu však dostupné údaje naznačujú niekoľko dôležitých dimenzií rozmanitosti medzi G&L rodinami (1, 10).

1. Partnerský vzťah homosexuálneho rodiča

Podľa Patterson (1) viaceré štúdie potvrdili, že spomedzi rozvedených žien s väčšou pravdepodobnosťou žili s partnerkou (resp. partnerom) lesbické ženy než heterosexuálne (t.j. heterosexuálne ženy žili skôr samy a lesbické skôr s partnerkou).

V jednej štúdii (Huggins) sa ukázalo, že dcéry lesbických matiek žijúcich s partnerkou mali väčšie sebavedomie ako dcéry lesbických matiek bez partnerky (podľa 1), čo naznačuje pozitívny prínos partnerského vzťahu homosexuálneho rodiča. Vzorka v tejto štúdii však bola malá, závery sú preto iba predbežné.

2. Otvorenosť lesbickej matky v súvislosti so svojou orientáciou

Rand, Graham a Rawling (podľa 1) zistili, že psychické zdravie rozvedených lesbických matiek je ovplyvnené aj mierou ich otvorenosti o svojej lesbickej identite, t.j. ženy, ktoré boli otvorennejšie, častejšie uvádzali aj silnejší pocit duševnej rovnováhy (zdravia).

Podľa Patterson (1) sa vo viacerých štúdiách o heterosexuálnych rodinách zistilo, že zdravá adaptácia a vývin detí sú úzko spojené s duševným zdravím matky. Dalo by sa teda očakávať, že to, čo prispieva k posilneniu dušvej rovnováhy u lesbických žien, môže mať rovnaký efekt na ich deti, tak ako to funguje u heterosexuálnych žien.

Vzhľadom na uvedené zistenia (v bode 1 a 2) sa zdá paradoxné, že v niektorých súdnych rozhodnutiach o zvereňení dieťaťa homosexuálnemu rodičovi bol súd ochotenší zveriť dieťa tým homosexuálnym rodičom, ktorí svoju orientáciu neprezentovali otvorene a nežili v domácnosti s partnerom, resp. partnerkou (podľa 5).

3. Akceptovanie sexuálnej identity G&L rodiča druhými významnými osobami v živote dieťaťa

Nie vo všetkých rodinách je napr. otec schopný akceptovať lesbickú identitu matky, a to aj po rozvode manželstva. Podľa jednej štúdie (Huggins) deti, ktorých otcovia odmietali akceptovať lesbickú identitu matky, mali nižšie sebavedomie ako deti, ktorých rodičia sa stavali k homosexualite pozitívne, alebo neutrálne. Vzorka v tomto výskume je však malá, zovšeobecnenie je len predbežné (podľa 1).

4. Vek, v ktorom sa dieťa dozvedá o sexuálnej identite G&L rodiča

V jednom výskume (Paul) sa ukázalo, že deti, ktoré sa dozvedeli o sexuálnej orientácii G&L rodičov v detstve, alebo až v neskoršom adolescentnom veku, ľahšie túto situáciu zvládli ako tie deti, ktoré sa to dozvedeli počas puberty, alebo ranej a strednej adolescencie (podľa 1). Iné výskumy taktiež ukazujú, že mladšie deti sa ľahšie adaptujú na homosexualitu matky ako deti staršie (podľa 4). Napr. v jednej štúdie (Huggins) zistili, že deti, ktoré boli o lesbickej identite matky informované v detstve, mali vyššie sebavedomie ako tie, ktoré sa to dozvedeli až v adolescentnom veku (podľa 1).

Baptise a Lewis sa v súlade s uvedenými zisteniami domnievajú, že adolescentný vek je na oznamenie podobnej skutočnosti najmenej vhodný (podľa 1).

Deľba práce a spokojnosť vo vzťahu

Pri skúmaní fungovania lesbických rodín sa niektoré štúdie rozhodli preskúmať aj vzťah medzi zdravou adaptáciou detí (vyrovnanie sa s rôznymi situáciami v okolitej svete) a deľbou práce medzi rodičovskými partnermi, spokojnosťou s touto deľbou práce a partnerským zväzkom ako takým. Pozitívne spojenie sa im potvrdilo v tom zmysle, že ak bola deľba práce medzi partnerkami spravodlivejšia, vykazovali väčšiu spokojnosť

vo vzťahu a ich deti boli tiež spokojnejšie a šťastnejšie. Inými slovami tam, kde sa matky delili o rodičovské povinnosti rovnomernejšie, aj deti sa mali lepšie. Pozri napr. výskum zo San Francisca (10, 16) alebo výskum trojice Chan, Raboy a Patterson z Kalifornie (11, 19). Chan, Raboy a Patterson (11, 19) porovnávali rodinný život v lesbických a heterosexuálnych rodinách. Pri skúmaní deľby práce sa zamerali na tri oblasti: domáce práce, rozhodovanie o rodinnych záležitostach a starostlivosť o deti. Zistili, že zatiaľ čo v lesbických pároch bola deľba práce relativne spravodlivá, v heterosexuálnych pároch sa výrazný nepomer prejavil v tretej oblasti, t.j. v starostlivosti o dieťa, presnejšie, matky uvádzali väčší podiel a otcovia menší podiel participacie, t.j. ženy niesli väčšiu zodpovednosť za dieťa ako ich manželia. V porovnaní s nimi si lesbické páry delili starostlivosť o deti rovnomernejšie, t.j. lesbické nebiologické matky boli väčšmi zapojené do starostlivosti o dieťa ako heterosexuálni manželia.

Mohla by vystať otázka, či sa lesbické matky delia o starostlivosť rovnomernejšie aj preto, že dieťa prišlo na svet pomocou umelého oplodnenia, pretože by sa vo všeobecnosti dalo očakávať, že rodičia, ktorí použijú techniku umelého oplodnenia, budú väčšimi motivovaní k rodičovstvu. Avšak v spomínanom výskume v kontrolej skupine heterosexuálnych rodín boli deti taktiež splodené za pomoci umelého oplodnia. Ukázalo sa tak, že rovnomerná deľba práce je viac črtou viazanou na lesbické partnerstvo než na to, že dieťa prišlo na svet pomocou umelého oplodnenia (19). Bez ohľadu na tieto rozdiely väčšina párov (aj heterosexuálnych) vyjadriła spokojnosť s daným stavom deľby práce v ich rodine, čo možno vysvetliť aj tým, že heterosexuálne ženy sú na podobný model pripravované, resp. tento model je v súlade s ich očakávaniami a spoločenskými normami (19).

Ako som uviedla na začiatku, výskum v oblasti aspektov rôznorodosti G&L rodín je pomerne nový a ďalšie dátá sú potrebné. No už aj súčasné dátá naznačujú, že pozitívny vplyv na dieťa má predovšetkým čo najskoršie odhalenie svojej homosexuálnej identity deťom, duševná rovnováha lesbickej matky, podporujúce prostredie, spravodlivejšia deľba rodičovských povinností.

Záver

Výhrady voči G&L rodinám majú spoločný základ: G&L rodiny sú vnímané ako „iné“ než heterosexuálne rodiny. Inakosť je chápaná ako absencia heterosexuálneho modelu (muž a žena), pričom heterosexuálny model je implicitne podsúvaný ako a priori lepší. G&L rodiny sú tak prezentované nielen ako „iné“, ale aj ako menej cenné, a to potom, samozrejme, vedie k očakávaniu negatívneho dopadu G&L rodiny na vývin dieťaťa (ako o tom hovoria jednotlivé myty). Na základe zistení štúdií realizovaných prevažne za posledných 20 rokov je dnes viac než zrejmé, že tieto rozšírené myty sú neopodstatnené, alebo sú prinajmenšom značne spochybniateľné.

Sumarizácia týchto poznatkov spolu s náznakmi, ktoré priniesli výskumy rozmanitosti a pozitív, ma privádza k záveru, že rozhodujúcou premennou z hľadiska dopadu na dieťa sa v rodine nestáva jej štruktúra (t.j. či je to heterosexuálna, alebo G&L rodina), ale to, ako rodina funguje z hľadiska procesového, t.j. napr. aké vzťahy majú rodičia k svojim deťom, aký vzťah majú samotní rodičia ako pári, ako dobre sa cítia rodičia, ako si napr. delia rodičovské povinnosti a pod.

Výsledky výskumov by mali slúžiť nie len na posilnenie zmeny postoja ku gejom a lesbám a ich deťom. Dnes môžem povedať, že výskum G&L rodín môže prispieť mnohými podnetmi práve do oblasti výskumu rodiny ako takej. Výsledky totiž väzne spochybňujú tie teórie, ktoré zdôrazňujú nevyhnutnosť heterosexuálnych rodinných modelov, a naopak podporujú tie teórie, ktoré kladú väčší dôraz na vzťah a proces než na štruktúru.

Literatúra

- 1 Patterson, C. J.: *Children of Gay and Lesbian Parents*. In: *Child Development*, roč. 63, 1992, s. 1025–1042.
- 2 Maney D. W. — Cain R. E.: *Preservice Elementary Teachers' attitudes toward gay and lesbian parenting*. In: *Journal of School Health*, roč. 67, 1997, č. 6, s. 236–41.
- 3 Perrin E.C. — Kulkkin H.: *Pediatric Care for Children Whose Parents are Gay or Lesbian*. In: *Pediatrics*, roč. 97, 1996, č. 5, s. 629–35.
- 4 Victor, S. B. — Fisch, M. C.: *Lesbian Mothers and Their Children: A Review for School Psychologists*. In: *School Psychology Review*, roč. 24, č. 3, 1995, s. 456–479.
- 5 Fowler, J. G.: *Homosexual Parents*. In: *Family and Conciliation Courts Review*, júl 1995, roč. 33, č. 3, s. 361–377, ziskané z databázy EBHOST na adrese <http://search.epnet.com>.
- 6 Casey, S.: *Homosexual Parents and Canadian Child Custody Law*. In: *Family and Conciliation Courts Review*, roč. 32, 1994, č. 3, s. 379–397, ziskané z databázy EBHOST na adrese <http://search.epnet.com>.
- 7 Patterson, C. J.: *Children of Lesbian and Gay Parents*. In: Ollendick, Thomas H. — Printz, Ronald J. (eds.): *Advances in Clinical Child Psychology*, Plenum Press, New York 1997, s. 235–282.
- 8 Golombok, S. — Tasker, F.: *Children in Lesbian and Gay Families: Theories and Evidence*. In: *Annual Review of Sex Research*, roč. 5, 1994, s. 73–100.
- 9 Golombok, S. — Tasker, F. — Murray C.: *Children Raised in Fatherless Families from Infancy: Family Relationship and the Socio-emotional Development of Children of Lesbian and Single Heterosexual Mothers*. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, roč. 38, 1997, č. 7, s. 783–791.
- 10 Patterson, C. J.: *Children of Lesbian and Gay Parents*. In: Ollendick, Thomas H. — Printz, Ronald J. (eds.): *Advances in Clinical Child Psychology*, roč. 19, Plenum Press, New York 1997, s. 235–282.
- 11 Flaks, D. K. — Fischer I. — Masterpasqua, F. — Joseph, G.: *Lesbians Choosing Motherhood: A Comparative Study of Lesbians and Heterosexual Parents and Their Children*. In: *Developmental Psychology*, roč. 31, 1995, č. 1, s. 105–114.
- 12 Bailey, J. M. — Bobrow, D. — Wolfe, M. — Mikach, S.: *Sexual Orientation of Adult Sons of Gay Fathers*. In: *Developmental Psychology*, roč. 31, 1995, č. 1, s. 124–123.
- 13 Tasker, F. — Golombok, S.: *Do Parents Influence the Sexual Orientation of Their Children? Findings From a Longitudinal Study of Lesbian Families*. In: *Developmental Psychology*, roč. 32, 1996, č. 1, s. 3–11.
- 14 Patterson, C. J.: *Children of the Lesbian Baby Boom Behavioral Adjustment, Self-Concepts and Sex Role Identity*. In: Green, Beverly — Herek, Gregory M. (eds.): *Lesbian and Gay Psychology: Theory, Research and Clinical Applications*, California, Sage Publications, 1994 Thousand Oaks, s. 156–175.
- 15 Tasker, F. — Golombok, S.: *Adult Raised as Children in Lesbian Families*. In: *American Journal of Orthopsychiatry*, roč. 65, 1995, č. 2, s. 203–215.
- 16 Patterson, C. J.: *Families of the Lesbian Baby Boom: Parents' Division of Labour and Children Adjustment*. In: *Developmental Psychology*, roč. 31, 1995, č. 1, s. 115–123.
- 17 Chan, W. R. — Raboy, B. — Patterson, C. J.: *Psychosocial Adjustment Among Children Conceived Via Donor Insemination by Lesbian and Heterosexual Mothers*. In: *Child Development*, roč. 69, 1998, apríl, č. 2, s. 443–457.
- 18 Clarke, V. — Kitzinger C.: *Lesbian and Gay Parenting on Talk Shows: Resistance or Collusion in Heterosexism*. In: *British Psychological Society Lesbian and Gay Psychology Section Newsletter* 1999, 1(2), v tlači.
- 19 Chan, W. R. — Brooks, R. C. — Raboy, B. — Patterson, C. J.: *Division of Labour Among Lesbian and Heterosexual Parents. Associations with Children's Adjustment*. In: *Journal of Family Psychology* 1998, roč. 12, č. 3, s. 402–419.
- 20 Šipošová, M.: *Homofobia a jej dopad na homoseksuálnu menšinu*. Diplomová práca, Bratislava, Katedra psychológie FFiF UK 1997.
- 21 Ondrisová, S.: *Špecifika psychoterapeutickej praxe s lesbickými ženami a gaymi*. Diplomová práca, Bratislava, Katedra psychológie FFiF UK 1997.
- 22 Ondrisová, S. — Heretik, A. — Šipošová, M.: *Homofobia — dôsledky pre psychoterapiu*. In: *Československá psychiatria* 95, 1999, č. 3, s. 135–141.
- 23 Smolík, D., *Duševní a behaviorální poruchy, průvodce klasifikací, nástin nozologie*. Maxdorf, Praha 1996.
- 24 Ross, M. W. — Paulsen, J. A. — Stalström, O. W.: *Homosexuality and Mental Health: a Cross-cultural review*. In: *Textbook of Homosexuality*. American Psychiatric Press, Washington D.C. 1996.
- 25 Herek, G. M.: *Myths About Sexual Orientation: a Lawyer's Guide to Social Science Research*. In: *Law & Sexuality a Review of Lesbian and Gay Legal Issues* 1, 1991, s. 133–172.

Poznámky

¹COMING OUT — proces odhalenia svojej sexuálnej orientácie a spracovania tohto odhalenia. Vzhľadom na to, že v spoľahlivosti je zatiaľ väčšinou normou heterosexualita a homosexualita je považovaná za odlišnosť v negatívnom význame, je tento proces vyrovnávania sa s postojmi okolia a s minoritným sociálnym statusom pre gejov a lesbické ženy väčšinou nevyhnutný (viac o procese coming outu: 20, 21, 22).

²Čím vyšší stupeň, tým lepšia adjustácia.

**Dala som si
rande
s transvestitom.
Mama mi
povedala: „Vydaj
sa zaňho. Budeš
mať raz tak veľký
šatník!“**

Joan Rivers

